

10 ขั้นตอนง่าย ๆ วิจัยเชิงคุณภาพ (ตอน 1)

วิญญา ชเวเจริญพันธ์

กลุ่มสนับสนุนงานวิจัย

สวัสดีค่ะเพื่อน ๆ Newsletter ทุกคน หลังจากที่ดิฉันได้มีโอกาสเข้าร่วมประชุมแลกเปลี่ยนความรู้ เรื่อง “จากงานประจำสู่งานวิจัย (Routine to Research, R2R) : เสริมพลัง สร้างสรรค์ และพัฒนา” ครั้งที่ 3 เมื่อวันที่ 14-15 กรกฎาคม 2553 ซึ่งการเข้าร่วมประชุมในครั้งนี้ มีหัวข้อหนึ่งที่น่าสนใจมาก ๆ อยากจะเล่าให้เพื่อน ๆ ฟัง คือ 10 ขั้นตอนง่าย ๆ วิจัยเชิงคุณภาพ บรรยายโดย นพ.โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์

ก่อนอื่น เราต้องมาทำความเข้าใจความหมายของ R2R ก่อน ...R2R คือ **“การพัฒนางานประจำสู่งานวิจัย”** ผลลัพธ์ของ R2R ไม่ได้มุ่งหวังเพียงแค่ได้ผลงานวิจัยเท่านั้น แต่มีเป้าหมายที่จะนำผลงานวิจัย R2R ไปใช้พัฒนางานประจำนั้น ๆ ด้วย R2R จึงเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคน เพื่อพัฒนางานขับเคลื่อนองค์กร **สู่องค์กรแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization)**

การทำวิจัย R2R หากเรียนรู้ตามทฤษฎี กระบวนการ/ขั้นตอนการวิจัย ซึ่งประกอบด้วย กำหนดปัญหาการวิจัย กำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัย กำหนดขอบเขตการวิจัย กำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย/ทบทวนวรรณกรรม กำหนดสมมติฐานการวิจัย การออกแบบการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล การประมวลผลและวิเคราะห์ผล การเขียนรายงานการวิจัย เป็นต้น ก็อาจเกิดความยากลำบากและเป็นอุปสรรคต่อการวิจัย ดังนั้น นพ.โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์ จึงขอเสนอรูปแบบ 10 ขั้นตอนง่าย ๆ วิจัยเชิง

คุณภาพ (เปรียบได้กับการเดินที่ละก้าว กินข้าวทีละคำ)

1. เริ่มต้น : หาเรื่องที่ใช่ ประเด็นที่ชอบ

1.1 การวิจัยไม่ได้เริ่มต้นด้วยการตั้งชื่อ ชื่อโครงการวิจัย ควรตั้งหลังสุด หลังจากที่ได้เนื้อหาว่าจะทำประเด็นอะไร มีรายละเอียดและเนื้อหาที่นิ่งพอสมควร ดังนั้น ควรทำหลังสุดหลังจากร่างโครงการวิจัยเสร็จแล้ว หรืออาจตั้งเป็นชื่อชั่วคราวก่อน แล้วค่อยกลับมาแก้ไข เมื่อโครงการชัดเจนขึ้น

1.2 เลือกประเด็นกว้าง ๆ ที่เราอยากรู้ เพราะความอยากรู้อยากเข้าใจ จะทำให้เราขวนขวายและสนุกกับการศึกษาวิจัย โดยประเด็นมักเกิดจากสถานการณ์ที่พบ เช่น ปัญหาที่เกิดขึ้น ศักยภาพความเป็นไปได้ หรือกรณีตัวอย่างแนวคิดหรือนโยบาย

1.3 ระดมคำสำคัญไว้ค้นคว้า จะทำให้เราเห็นความเป็นไปได้ของการวิจัยที่หลากหลายขึ้น และ

สามารถแตกประเด็นและเห็นความสัมพันธ์ของเรื่องที่เราสนใจเชื่อมโยงไปสู่เรื่องอื่น ๆ

1.4 ทำประเด็นให้เฉพาะเจาะจง การทำประเด็นให้แคบลงและมีความเฉพาะเจาะจง จะทำให้ปฏิบัติการวิจัยง่ายและไม่ซับซ้อนเกินไป

1.5 หาแนวร่วมก่อนเริ่มวิจัย เมื่อได้ประเด็นคร่าว ๆ แล้ว ควรชี้แจงหรือกับผู้ที่เกี่ยวข้องทราบ โดยเฉพาะในงานวิจัยที่ทำขึ้นจากงานประจำที่ต้องนำผลงานมาใช้ในการพัฒนา เนื่องจากหากไม่บอกให้รับรู้ในตอนแรก แล้วนำผลลัพธ์มาให้ทราบเมื่องานเสร็จมักจะทำให้ผู้ที่ได้รับทราบภายหลังไม่พอใจและอาจไม่ยอมรับ เนื่องจากไม่ได้มีส่วนรับรู้ตั้งแต่ต้น

สรุปก็คือ เราต้องหาเรื่องที่สนใจก่อนว่าอยากทำอะไร ชื่อเรื่องอาจจะยังไม่สละสลวยก็ช่างเถอะค่อย ๆ เหลาชื่อให้แหลมไปเรื่อย ๆ ก็ได้ โดยมากเราก็ต้องคิดมาจากประเด็นปัญหาที่ทำงานนั่นเอง ข้อสำคัญต้องคุยกันในที่ทำงานก่อนว่าเราจะทำอะไร เพราะถ้าทำเสร็จจะได้มีคนนำผลวิจัยเรามาใช้ได้

2. ค้นคว้า : ก่อนลงมือวิจัย รู้อะไรอยู่ก่อนบ้าง

- ค้นจากคำและค้นจากคน : ค้นหาคำ คือ ตั้ง Keywords ขึ้นมา โดยมาจากคำที่คุ้นเคย หากไม่คุ้นเคย อาจหาคำหลักจากดัชนีท้ายเล่มของหนังสือ โดยต้องหาหนังสือที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่เราจะทำ และเมื่อเราค้นคำหลักก็มักทำให้เราค้นพบว่า มีนักเขียนหรือนักวิจัยที่ได้เขียนเรื่องที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อวิจัยที่เราสนใจอยู่ ทั้งการค้นจากคำและค้นจากคน เพื่อหาความรู้ที่มีอยู่ก่อนแล้วนี้ เรียกว่า “การทบทวนวรรณกรรม” (Literature review)

- การทบทวนวรรณกรรม มี 3 อย่าง ที่ต้องทำ คือ 1) ดูว่ามีใครทำอะไรไว้บ้าง 2) ประเมินสิ่งที่มีอยู่

ว่าน่าเชื่อถือหรือน่าจะใช้อ้างอิงได้หรือไม่ 3) ให้ความเห็นของผู้ประเมินว่าตนเองคิดอย่างไรกับสิ่งที่ไปประมวลมา

สรุปก็คือ เมื่อเราได้เรื่องที่จะทำวิจัยแล้ว เราต้องเริ่มจากการค้นคว้าว่าใครเคยทำมาแล้ว มีทฤษฎีอะไรเกี่ยวข้องบ้าง สิ่งสำคัญในขั้นตอนนี้ ก็คือ หากรวบรวมและทบทวนงานวิจัยมาได้จำนวนหนึ่งแล้ว เราต้องแสดงความเห็นของตัวเองด้วย...

3. หาเป้า : อยากรู้อะไรอีก จากที่ไปค้นคว้ามา

- หาส่วนที่ขาดที่เราไม่รู้ : ส่วนที่หาไม่ได้จากความรู้ที่มีอยู่ จึงต้องทำการวิจัยทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ

- ต่อยอดเรื่องที่รู้ไปสู่สิ่งใหม่ : เช่น เป้าหมายใหม่ ประเด็นใหม่ มุมมองใหม่ และบริบทใหม่

- เรื่องที่อยากรู้ต้องเฉพาะเจาะจง : อาจเลือกมาลึก 3 ข้อ ในเรื่องที่เราอยากรู้

- งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา : “เพื่อรู้หรือเข้าใจ” ไม่ใช่ “เพื่อให้เกิด” สิ่งนั้นสิ่งนี้ ไม่ใช่เพื่อพัฒนาหรือเพื่อแก้ปัญหา ถ้าจะเกิดสิ่งนั้นสิ่งนี้ หรือจะมีการพัฒนา เพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ ขึ้นมา ก็จะต้องมีการเอาความรู้จากการวิจัยไปปฏิบัติต่ออีกทีหนึ่ง

สรุปก็คือ ควรกระชับ ชัดเจน ไม่ต้องอยากรู้มากเกินไป สำคัญว่าเราอยากรู้อะไร จากที่รู้แล้ว อยากรู้อะไรอีก ต้องถามตัวเองเสมอว่า งานที่ทำใหญ่เกินไปไหม...

4. เหลาโจทย์ : ลับคำถามวิจัยให้แหลมคม

- ตั้งคำถามวิจัยต้องให้ฉลาดขึ้น : จะต้องทำให้การวิจัยมีความสืบหน้า ไม่ใช่ตั้งไว้แล้วฉลาดเท่าเดิม ทำให้ไม่รู้ว่าวิจัยไปเพื่ออะไร

- คำถามวิจัย คิดได้หลายแง่มุม : สามารถจำแนกแจกแจงรายละเอียดเนื้อหาคำถาม แบ่งเป็น 3 ประเภท คือ 1) จำนวน ความถี่ หรือการกระจาย 2) โครงสร้าง ความสัมพันธ์ หรือกฎเกณฑ์ 3) วิธีคิด คุณค่า หรือการให้ความหมาย

สรุปก็คือ ต้องเหลาคำถามวิจัยให้คมชัด ถ้าเราถามอะไร เราก็ต้องหาคำตอบให้ตรงคำถาม เพราะคำถามจะเป็นตัวกำหนดระเบียบวิธีวิจัย ปัญหาในขั้นตอนนี้คือ ขาดความเฉพาะเจาะจง ถ้าเราตั้งคำถามวิจัยแล้วได้คำตอบที่ไม่ทำให้เราฉลาดขึ้น ก็ไม่ต้องทำวิจัย คำถามวิจัยไม่ใช่คำถามที่จะใช้ถามกลุ่มตัวอย่างของเรา แต่คำถามวิจัยมีไว้เพื่อกำหนดวิธีวิจัย ดังนั้น คำถามวิจัย ให้เราเก็บไว้ในใจตลอดเวลา เพื่อจะได้ไม่หลงประเด็น

5. กำหนดวิธีการ : เลือกวิธีหาข้อมูลมาตอบคำถาม

- การคัดเลือกวิธีวิจัยว่าจะเป็นแบบไหน ก็ขึ้น

อยู่กับคำถามวิจัย จะเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ หรือการวิจัยเชิงคุณภาพ (วิจัยเชิงบรรยาย วิจัยเชิงทดลอง วิจัยหาความสัมพันธ์ วิจัยเชิงปฏิบัติการ ฯลฯ)

- การวิจัยเชิงปริมาณเน้นตัวเลข : มุ่งเน้นการเปลี่ยนแปลงด้วยตัวเลข

- การวิจัยเชิงปริมาณเน้นเรื่องราว : มุ่งเน้นการเปลี่ยนแปลงด้วยเรื่องราว

- การตอบแบบสอบถาม

- สัมภาษณ์ บุคคล กลุ่ม เชิงลึก

- สังเกต มีส่วนร่วม ไม่มีส่วนร่วม

สรุปก็คือ การคัดเลือกวิธีวิจัยว่าจะเป็นแบบไหน ก็ขึ้นอยู่กับคำถามวิจัย จะเป็นเชิงปริมาณ เชิงคุณภาพ (วิจัยเชิงบรรยาย วิจัยเชิงทดลอง วิจัยหาความสัมพันธ์ วิจัยเชิงปฏิบัติการ ฯลฯ)

ก็จบลงแล้วสำหรับ 5 ขั้นง่าย ๆ สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพในตอนแรกที่ได้กล่าวมา ยังมีอีก 5 ขั้นง่าย ๆ ให้ติดตามกันต่อไปในตอนต่อไป 2 แล้วพบกันใหม่ในฉบับหน้านะคะ สวัสดีปีใหม่ค่ะ ❀

